

Валентина Совиљ¹

ЈУ „Угоститељско-економска школа”, Приједор

МОДУЛАРНА НАСТАВА СТРАНИХ ЈЕЗИКА – ПРЕГЛЕД ИСКУСТАВА У РЕПУБЛИЦИ СРПСКОЈ

***Апстракт:** Циљ рада јесте да извијести о ставовима наставника страних језика у вези са модуларним приступом настави у средњим стручним школама у Републици Српској, након више од двије деценије од његове имплементације кроз ЕУВЕТ програм Европске уније. Током школске 2018/2019. године проведено је истраживање, студија пресека, у којој се четрнаест наставника страних језика приједорских средњих стручних школа одговорима на питања отвореног типа изјаснило о предностима и недостацима модуларне наставе. Резултати овог квалитативног истраживања потврдили су јединствену оцјену испитаника: у зачетку програма наставници су били суочени са двије битне препреке. Наиме, први модули за наставу страних језика креирани су за више занимања, без корелације са специфичним потребама сваког од њих. Друга препрека се састојала у чињеници да није постојао нити један уџбеник страног језика који би барем дјелимично задовољио захтјеве модуларне наставе. У раду су, поред осталог, изнесена најбитнија искуства наставника, укључујући и самог аутора, стечена након увођења модуларног приступа у настави страних језика.*

***Кључне ријечи:** модуларна настава, модул, страни језици, реформисана настава, циљеви учења*

УВОД

Увођење модуларног приступа настави у школама Српске и Босне и Херцеговине почиње реформом основног и средњошколског образовања, односно имплементацијом *ФЕР ВЕТ* и одмах потом ЕУВЕТ програма у средње стручне школе (Агенција за предшколско, основно и средње образовање БИХ, 2021). ЕУВЕТ је, иначе, акроним од енглеског EU – European Union и VET–Vocational Education and Training, у преводу Програм стручног образовања и обуке Европске Уније. Реформски процеси у средњем стручном образовању и обуци

¹ valentinasovilj@gmail.com

у Босни и Херцеговини имали су за циљ унапређење квалитета кроз модернизацију наставних планова и програма (НПП) у складу с потребама тржишта рада и у контексту цјеложивотног учења. У првим годинама, модуларне НПП-е су имплементирале само пилот-школе које су биле укључене у пројекте, тако да су ови програми споро продирали у средње стручно образовање до 2004. године, када је у замаху имплементација ЕУВЕТ 2 програма у свим средњим стручним школама Републике Српске. Кроз ЕУВЕТ наставници средњих стручних школа по први пут се срећу са модуларним приступом настави и њеним специфичним захтјевима у погледу програмирања и планирања наставе, али и корелирања садржаја наставних модула са другим предметима. Највеће заслуге за беспрекорну имплементацију модуларног приступа настави припадају наставницима, без обзира на природу предмета којим се баве. Ипак, стручни предмети лакше су адаптирани модуларном приступу наставе, јер је управо садржај тих предмета требало ослободити стега формалног планирања, увести интерактивне методе учења и у први план ставити стечене способности и вјештине ученика који су постепено учили да буду самостални у закључивању и стицању искустава у струци. Општеобразовни предмети су претрпјели нешто спорији прелаз из класичне у модуларну наставу, јер је систем образовања у БиХ један од ријетких који је од самог почетка реформе и општеобразовне предмете прикључио модуларном приступу. Поред појашњења основних појмова потребних за разумијевање модуларне наставе, овај чланак доноси искуства наставника страних језика четири приједорске стручне школе, којима припада и сам аутор. Мишљења и ставови наставника – директних судионика велике реформе у настави добијени су анкетањем чланова школских актива страних језика током школске 2018/2019. године.

ПОТРЕБА ЗА РЕФОРМОМ ОБРАЗОВНОГ СИСТЕМА У РЕПУБЛИЦИ СРПСКОЈ И БИХ

Образовање као дјелатност је специфично, јер резултати и посљедице оног што радимо данас показују се и осјете тек за десет до двадесет година. Тиме је и одговорност образовног система велика. Струка је још почетком осамдесетих година спознала мањкавости нашег система преношења знања и учења. Уз уважавање његових добрих страна, овај систем је већ дуже вријеме, у европским оквирима, био

превазиђен, старомодан. Школа сувог меморисања и учења напамет, без разумијевања, или само донекле са разумијевањем, постала је терет ученицима, који добијају широко теоријско знање, али га никако или веома мало могу практично примијенити. Наставни планови и програми били су претрпани, обимни и неусклађени са насталим друштвеним и технолошким промјенама. Нашем систему образовања била је потребна реформа којом бисмо наше образовање прилагодили новим потребама друштвеног развоја, новим достигнућима, различитим изворима знања које пружају модерни системи комуникације, како би стечена знања постала функционална, са дефинисаним циљевима учења, који у први план стављају исходе или резултате учења, односно знања, вјештине и способности. Након проведене детаљне анализе стања образовања у БиХ, Агенција за оцјењивање и стандарде у образовању БиХ дошла је до податка да 70% средњошколаца похађа средње стручне школе, гдје се образују за занимања трећег и четвртог степена. (Phare VET програм, 2000). Донесена је одлука да се са реформом крене управо у средњим стручним школама, јер ће тако бити обухваћен већи број ученика. Ова реформа драгоцјен је извор знања и заједнички путоказ на путу ка образовању за сутра и са имплементацијом Phare VET програма у дванаест средњих стручних школа и шест занимања у Босни и Херцеговини, званично је почело увођење модуларне наставе у средње школе (Phare VET program, 2001). Према подацима Агенције за предшколско, основно и средње образовање Босне и Херцеговине, реформа се настављала у фазама; слиједио је ЕУВЕТ 1 од 2002–2004. године, ЕУВЕТ 2 од 2004–2006. године, са обухваћених 26 школа, па ЕУВЕТ 3 од 2006–2009. године, са већ 36 школа и ЕУВЕТ 4 који је обухватио све преостале средње стручне школе у БиХ.

Цијели процес подразумијевао је истовремену обуку наставника и директора школа за израду наставних планова и програма, односно, њихову примјену по новим наставним методама. Обука за директоре односила се на стратешко планирање, тржишну оријентацију, визију и руковођење, демократију у настави, управљању и руковођењу, организациони развој, управљање промјенама и вођење пројеката. Обука за наставнике обухватила је анализу квалификација, педагошки развој, нове наставне методе, методе евалуације стеченог знања, успостављање веза са пословним партнерима (друштвени и привредни субјекти) и демократију у образовању (Phare VET програм, 2001). Са ЕУВЕТ програмом у средњим стручним школама потпуно се

мијења однос ученика и наставника. Атмосфера у учионици је много опуштенија, ученицима је омогућено да изразе своје ставове, мишљење и креативност. Притисак на ученике знатно је смањен, а фокусирање на развој практичних вјештина кроз повећање броја часова практичне наставе омогућио је овладавање практичним знањима и вјештинама. Школе које су се придружиле ЕУВЕТ пројекту добиле су као донацију савремену опрему за извођење наставе. Од уласка у овај програм, „Угоститељско-економска школа” у Приједору успоставља и сасвим нови, интерактивни однос са широм друштвеном заједницом, првенствено са привредним субјектима, локалном заједницом, министарством рада и привредним коморама, а све са циљем да би се што боље одговорило потребама тржишта рада. Резултат ових пројеката је и нова класификација занимања у БиХ, којом је ранијих, више од 400 занимања, сведено на стотину занимања, разврстаних у тринаест породица, струка.

ЕУВЕТ програмом младим људима омогућена је проходност, не само унутар БиХ, него и шире, у регији и у Европи. Неумољиви услови тржишта рада сваки дан нас подсјећају да тржиште прихвата само највјештије и најбоље обучене раднике, без обзира на то одакле долазе. С обзиром на чињеницу да су средње стручне школе најдиректније везане за привреду једне земље, реформа тог сегмента образовања била је неопходна и мора бити континуирана.

Нови наставни планови и програми које су развиле радне групе у ЕУВЕТ програмима, реализују се од самог почетка као модуларни наставни планови и програми и дефинисано је да један модул у настави страних језика траје тридесет и четири часа. Овиме је јасно дефинисано да наставни план и програм страног језика садржи два модула годишње (Phare Vet програм, Смјернице 2000).

Разлози за нове, модуларне планове и програме у настави у средњим стручним школама су вишеструки:

- промјене у друштвеном и економском систему
- развој нових технологија
- нови ставови у науци
- заједнички оквир за наставне планове и програме у БиХ
- прихватање свјетских стандарда
- припреме за улазак у европске интеграције
- повећање потенцијалне проходности радне снаге

- припреме за доживотно учење као одговор на промијењене услове тржишта рада
- шира база занимања.

Циљеви увођења нових наставних планова и програма били су заиста амбициозни:

- оспособити одговорне, независне, креативне и самопоуздане ученике
- потицати тимски рад и доношење одлука
- појачати повезаност практичног и теоретског учења
- развити позитивну радну етику
- дати ученицима способност адаптивности, с нагласком на учење страних језика
- повећати способност комуникације и коришћења савремених технологија
- развити основне вјештине и демократске вриједности
- ојачати везе између привреде и образовања
- развити шире друштвене вјештине (Вијеће министара БиХ, 2008).

ПОЈМОВНО ОДРЕЂЕЊЕ МОДУЛА И МОДУЛАРНЕ НАСТАВЕ

Термином *модул* означава се заокружени сет међусобно логички повезаних елемената који омогућује флексибилан приступ и промјене самих елемената, не нарушавајући цјелину модула. Модул у настави схваћен је као обликовање наставних садржаја и поступака у заокружене цјелине; он може да стоји самостално или у корелацији са другим модулима истог предмета, или чак са модулима других наставних предмета (Живковић 2006). Модуларни приступ настави ушао је у школе шездесетих година 20. вијека и за основни циљ имао је да олакша учење ученицима и студентима тако што ће индивидуализовати програме учења. Један дио методичара сматра да је модуларни приступ настави адекватан само за студенте виших и високих школа (Bulanova, Toporkova, 2006), али искуства у настави потврђују да је модуларни приступ универзални приступ за све старосне групе (Tretjakov, 1997).

Вишеструке су предности модуларне наставе (George Kalbouss, 1975):

- грађа наставног модула је флексибилна, тј. градиво се увијек може мијењати, допуњавати и усавршавати
- ученике је лакше диференцирати, тј. осигурати адекватан приступ предавача сваком ученику сходно његовим способностима
- настава се интензивира у смјеру веће заступљености креативног истраживања, самосталног закључивања и употребе модерних технологија у настави
- мотивација ученика је појачана, јер су им часови интересантнији и динамичнији
- избјегава се стрес својствен класичном приступу настави; ученици самосталним активностима и дискусијама презентују усвојена знања и вјештине.

ОСНОВНЕ КАТЕГОРИЈЕ МОДУЛАРНЕ НАСТАВЕ

Основне категорије модуларне наставе су (Живковић, 2006):

1. Модуларна јединица је основни елемент једног наставног модула. У настави често модуларна јединица има обим једне класичне наставне јединице.
2. Модул је скуп наставних садржаја који чине логичку цјелину.
3. Модуларни програм представља систем логички повезаних модула подређен унапријед постављеном циљу/исходу учења.
4. Преструктурирање наставних програма у модуларне програме врши се повезивањем елемената више различитих програма у један.
5. Модуларни пакет је сет који садржи упутства и наставна средства неопходна за реализацију модуларне јединице.

ПРИНЦИПИ МОДУЛАРНЕ НАСТАВЕ

Да би се досегао квалитет у модуларној настави, нужно је да наставници поштују њене принципе, који произлазе из општих дидактичких начела (Gossling, Moon, 2003), а то су:

Принцип модуларности подразумијева да се процес учења прилагођава садржају који треба усвојити. Процес учења неопходно

је организовати у функционалне модуле и модулима формирати неопходан модуларни пакет. Да би се то омогућило, потребно је да се градиво обликује тако да омогући сваком ученику да постигне циљеве које му је задао наставник, или он сам себи уз помоћ предавача. Истовремено, модул мора бити логички заокружен, тако да се према формираном модулу могу одабрати различите методе наставе и учења. Ту лежи још један изазов за предавача, јер врло често предавачи нису склони мијењању устаљених наставних метода. Модуларни приступ настави подразумијева да предавач користи све методе, пажљиво бирајући најефикаснију и најприхватљивију методу којом ће обрадити поједину наставну јединицу.

Принцип динамичности грађе модула подразумијева слободну измјену садржаја модула по потреби. Једном креиран модул није коначан – брз развој науке и технике, промјене у научним ставовима условљавају честу промјену грађе модула. И језик трпи промјене условљене модернизацијом друштва – нови облици комуникације утичу на креирање и употребу нове лексике и граматике. Промјене условљене научним и друштвеним промјенама доводе до тога да опада вриједност садржаја обухваћених програмом. Наставно градиво треба стално разрађивати, обновљати и мијењати. Стога је веома важно да се наставна грађа обликује тако да се поједини, застарјели или измијењени дијелови могу допунити, развити или замијенити релативно независно један од другог. Ово се може постићи и компоновањем елемената различитих модула у нове модуле

Принцип флексибилности модуларне грађе означава потребу за таквим обликовањем модула и модуларних програма које ће омогућити учење и овладавање садржајима према индивидуалним потребама сваког ученика. Да би се овај принцип испоштовао, потребно је претходно утврдити „улазни фактор“, тј. знања с којима ученик улази у процес учења. При индивидуализацији учења мора се водити рачуна о потребама и интересовањима сваког ученика понаособ. И механизми контроле стеченог знања, како периодични тако и завршни, морају бити усклађени са индивидуалним потребама ученика.

Принцип практичности и оперативности знања је неопходан, јер се у нашем образовном систему почесто јавља усвојено, али у пракси непримјењиво знање. Да би се овај проблем избјегао, ученике је потребно учити не само врстама дјелатности, већ и начинима дјеловања. Практичан приступ модуларној настави је битан, али

он не доводи до повећања ученичке креативности. Настава треба да упућује ученика како да своје знање преноси из једне активности у другу. Оперативна знања имаће ученик који у процесу учења испољава иницијативу, снажљивост и способност да самостално користе своје стечено знање.

Принцип перспективе у настави тражи да се детаљно сагледају краткорочни, средњорочни и дугорочни циљеви учења код сваког ученика. Наставник мора да охрабрује на самосталан рад ученика и да му јасно дефинише тренутни, али и крајњи циљ учења. Претјерано управљање процесом учења од стране наставника ограничиће ученичку самосталност и иницијативу. Ученици треба да знају какву им перспективу нуди њихово теоретско и практично знање. Да би се реализовао овај принцип, наставник треба да:

- разради модуларни програм за сваког ученика за одговарајући период и презентује га
- у том модуларном програму прецизира циљ учења који ће ученику представити као његов очекивани резултат у учењу
- на почетку сваког модула дефинише шта је очекивани исход учења
- на почетку сваке модуларне јединице одреди дјелимични циљ учења овог елемента модула.

Принцип разноликости дидактичко-методичких приступа у настави је вјероватно највећи изазов за наставнике нашег поднебља. Ефикасност учења зависи од много фактора, али понајвише од усаглашености садржаја учења и способности ученика. Међутим, прилично много ученика није у стању да изабере најбољи начин за савладавање градива, а с друге стране, велики је број наставног особља дидактички инсуфицијентно. То, на жалост, значи да је број њихових дидактичких метода и поступака које користе у настави сиромашан. Дobar методичар неће сваком наставном градиву приступати на исти начин и неће користити три-четири устаљене методе за све градиво. Модуларна настава од предавача тражи разноликост у методама подучавања, а на њему је да за сваку модуларну јединицу изнађе метод којим ће најлакше и најуспјешније „приближити“ њен садржај ученицима. Наставник може предложити више метода за усвајање садржаја или за вредновање усвојеног знања, а ученици могу да изаберу њима најприхватљивији, ослањајући се при томе на своје претходно искуство и бирајући свој

пут у настави. Наставник може да испољи своју креативност и да бира свој оригиналан приступ у предавању и вредновању постигнутих резултата. Ако наставник иде корак даље, па сам обликује модуле у предмету који предаје, пожељно је да у модул укључи и наставне методе које користи, чиме је олакшана размјена искустава међу наставницима који предају исти предмет.

Принцип обраде елемената издвојених из наставног програма захтијева од наставника да модул буде прецизно структуриран, тј. да се градиво у модулу посматра као јединствена цјелина која стреми испуњавању јединственог циља. За разлику од програмиране наставе, у којој се градиво уситњава на мале, тијесно повезане дијелове који се касније лако интегришу, модуларна настава за најмању јединицу узима ширу програмску цјелину (или њен дио) која одговара заданом дидактичком циљу. Ово се постиже ако наставник укупан дидактички циљ разбије на више дјелимичних, тренутних циљева. Дјелимични циљеви се постижу прилагођавањем садржаја појединих елемената модула потребама и способностима ученика. Сви појединачни, тренутни циљеви увезани у један, општи циљ чине један модул.

Принцип паритетности учесника у васпитно-образовном процесу показатељ је односа ученик-наставник у образовном процесу. Овај принцип, заправо, представља омјер између наставничке и ученичке активности. Модуларна настава тежи да у наставном процесу ученик буде што активнији и самосталнији. Ако се у наставном процесу наставник стално намеће као испоручилац већ обрађених информација, ученик неће бити оспособљен да сам проналази, обрађује и меморише информације и тиме савлада градиво и постигне задати циљ учења. Идеал модуларне наставе је да наставник, умјесто штуре улоге „испоручиоца информација“, треба да усмјерава, савјетује ученике и организује њихове активности. Стога, креатори модула морају да воде рачуна да модул буде тако конципиран да ученику омогућује самостално усвајање знања до одређеног нивоа. Програм модула треба да наставнику омогући креативнију улогу у васпитно-образовном процесу, тј. да ослободи наставника функције „испоручиоца обрађених информација“ и дозволи му да буде координатор активности. Идеално конципиран модул дозвољава партнерство између наставника и ученика, који заједно одређују најбољи начин учења за дотичног ученика.

СТРУКТУРА МОДУЛА КАО ОСОБЕНОСТ МОДУЛАРНЕ НАСТАВЕ

Израда модула, тј. његово структурисање је посебно интересантна особеност модуларне наставе. Када су се наставници страних језика по први пут срели са потребом креирања модуларног садржаја, суочили су се са мноштвом непознаница и недоумица у овом процесу. Међутим, нису погријешили када су кренули од основног постулата, а то је да у модулу увијек постоји фиксни, непромјењиви дио и дио који је подложен промјенама. Промјењиви дио модула представља онај дио градива који се мијења зависно од потреба ученика, профила за који се ученици школују, с развојем науке и технике, под утицајем разних реформи у друштву, док је фиксни дио опште позната истина, аксиом у одређеној науци или грани науке, то су њени фундаментални појмови (Mariani, 2007). Сврха израде модула је да се ови дијелови рашчлане на логичке компоненте које прате васпитно-образовне задатке и да се за њих дефинишу савремене наставне методе и облици, али истовремено, потребно је дефинисати и начин интеграције ових компоненти у цјелину. Садржај модула зависи од задатака и циљева који су дефинисани наставним планом и програмом у одређеном типу школе (попут средњих стручних школа) и одређеним занимањима за која ученици треба да се оспособе. Прецизан опис занимања за које се ученик образује основа је креирања модула и каснијег планирања. Наставни план и програм помогао је наставницима страних језика да одреде који је то „пакет знања“ које ученик треба да понесе из модула у модул. Захтјев модерног приступа настави је да се модул формира тако да се знања групишу према основним појмовима, да се градиво логично повезује, да се избјегну понављања у модулима једног или више сродних предмета успостављањем корелације садржаја међу предметима, чиме се скраћује вријеме потребно за обраду и усвајање градива (Lemuel, Reantaso, Digo, 2022).

Да би се стекао бољи увид у структуру модула страних језика, слиједи конкретан примјер једног од актуелних модула за њемачки језик, који је приказан на слици 1.

<ul style="list-style-type: none"> - Развијати дух толеранције, хуманизма и основних етичких принципа. - Разумијевање значаја правилне примјене фонетских, морфолошких и синтаксичких знања у језику. 				
Теме				
<ul style="list-style-type: none"> • Jugendliche • Sprachen • Schulalltag • Gesundheit 				
Тема	Исходи учења			Смјернице за наставнике
	Знања	Вјештине	Личне компетенције	
	Ученик је способан да:			
Jugendliche	Усмено и писмено изражавање <ul style="list-style-type: none"> - ословљава друге, - поздравља се, - представи се и информише о другим људима, - опише себе и друге, - направи комплимент, - усвоји вокабулар којим може описати 	СЛУШАЊЕ <ul style="list-style-type: none"> - исправно реагује на упуте и наредбе на њемачком језику, - повезује визуелни и аудио садржај, - глобално и селективно разумије текст познате тематике. 	<ul style="list-style-type: none"> - комуницира усмено и писано, - учествује у тимском раду и оспособљава се за рјешавање проблема, - упозна културу народа чији језик се изучава, 	<p>На почетку сваког часа наставник треба да има јасну представу о томе шта ученици треба да знају на крају часа, а шта нису знали прије почетка часа. На основу тога наставник треба да испланира час и осмисли активности које ће водити ка остварењу зацртаног циља. У првом плану треба да стоје активности које развијају комуникативне компетенције код ученика.</p>

	<p>личност, карактер, изглед, старост, поријекло,</p> <ul style="list-style-type: none"> - користи (описне) пријеве у предикативној и атрибутивној употреби, - поставља питања, - одговара на питања. 	ГОВОР <ul style="list-style-type: none"> - учествује у симулацијама дијалогских ситуација, - учествује у елементарним облицима расправе, - износи и аргументује своје ставове и мишљења, - повезује елементе приче помоћу слика или дијелова текста, - именује и описује предмете, особе, радње, ситуације 	<ul style="list-style-type: none"> - разумије и поштује друге културе, - развија мотивацију за учење језика и задовољство у учењу, - развија самопоуздање и самопоштивање, - развија самосталност и креативност, - развија тимски дух, - самостално користи различите изворе за учење, - овладава различитим 	Рецептивне вјештине <i>Hören</i> и <i>Lesen</i> имају заједнички циљ, а то је разумијевање неког текста или само одређених информација из тог текста, што подразумева <u>разне</u> стилове читања, односно слушања (глобално и селективно). Не инсистирати на детаљном разумијевању сваког текста. Сходно томе давати и одговарајуће задатке који ће усмјерити ученике ка циљаном читању/ слушању и развијању појединих стилова читања, односно слушања. Прије обраде новог текста активирати предзнање ученика. При томе користити различите методе: асоцијограм (на основу кључне ријечи или слике), постављање хипотеза, кориштење слика, цртежа, графика, наслова, поднаслова из текста.
Sprachen	Усмено и писмено изражавање: <ul style="list-style-type: none"> - идентификује језике, - препозна интернационализме, - објасни како учи страни језик, шта му је код учења тешко, а шта није тешко, шта зна добро, а шта још 			

	<p>треба да научи,</p> <ul style="list-style-type: none"> - зна да каже да неку ријеч не разумије, - упита да се непозната ријеч у циљу разумијевања још једном објасни, - усвоји вокабулар у вези са језицима и учењем језика. 	<p>и догађаје,</p> <ul style="list-style-type: none"> - препричава ток неког догађаја, - поставља питања у оквиру познатих језичних структура и тематских садржаја те одговара на таква питања, - репродукује и самостално води тематске дијалоге, - изговара специфичне гласове њемачкога језика у ријечима, 	<p>методама и стратегијама учења типичне за учење језика, као што је разумијевање смисла из контекста,</p> <ul style="list-style-type: none"> - користи одговарајућу информациону технологију код учења језика, - <u>критички мисли и закључује.</u> 	<p>Продуктивне вјештине</p> <p>Ученике је потребно перманентно оспособљавати да се усмено и писмено изражавају на њемачком језику. Симулирати на часу што реалније свакодневне ситуације у којима ће ученици имати прилику да говоре њемачки језик. У ту сврху користити теме и садржаје из обрађиваних текстова, слике, цртеже, план града, плакате, постере, географске карте и сл. У први план ставити садржај, а не граматичку коректност исказа, уколико грешке не ометају комуникацију. Створити опуштену атмосферу на часу, ослободити ученике страха од прављења грешака.</p> <p>Вјештини писања треба дати значајно мјесто у оквиру наставе њемачког језика, али не само писању као средству (рад на граматици, вокабулару и правопису) него и писању као циљу (продукција властитог текста). Ученицима понудити довољно примјера како</p>
Schulalltag	<p>Усмено и писмено изражавање:</p> <ul style="list-style-type: none"> - наброји школске ствари, наставне предмете, просторије у школи, активности у школи, те врсте школа, - представи ситуацију у школи, - наброји врсте школа 			

	<p>у земљама њемачког говорног подручја, те покуша да пронађе сличности, односно разлике у односу на школе у својој земљи,</p> <ul style="list-style-type: none"> - прича о додатним активностима (спортским, еколошким, итд.) у школи и ангажману ученика, - разговара о начинима исхране у школи. 	<ul style="list-style-type: none"> - приликом ступања у контакт води кратке разговоре употребљавајући при томе уобичајене фразе и изразе; - изрази допадање или непопадање, слагање или неслагање, љутњу, задовољство, одушевљење, захвалност, - замоли за савјет, помоћ, објашњење, - понуди помоћ и савјет. 		<p>би научили форму различитих врста текстова (писмо – формално и неформално, имејл, смс-порука, позивница, формулар и сл.). Циљ рада на вокабулару је непрестано проширивање већ постојећег и коректна примјена нових ријечи у контексту који је ученицима познат.</p> <p>Приликом објашњавања непознатих ријечи користити разне технике семантизације.</p> <p>Превођење на матерњи језик треба да буде последња могућност. Нове ријечи треба употребити гдје год је могуће комбинујући их са већ познатим ријечима, односно изразима.</p> <p>Грамматика</p> <p>Рад на граматици треба да буде саставни дио наставе њемачког језика, али никако да заузима централно мјесто у тој настави. Грамматика не смије да буде сама себи циљ, она треба да буде средство ка циљу,</p>
--	---	---	--	---

		<p>ЧИТАЊЕ</p> <ul style="list-style-type: none"> - глобално, селективно и детаљно разумије текстове познате тематике, - уочава и разликује различите врсте текстова, самостално гласно чита, - правилно употребљава реченичне интонације. <p>ПИСАЊЕ</p> <ul style="list-style-type: none"> - испуњава образац личним 		<p>правилном изражавању на њемачком језику. Нове граматичке структуре не треба обрађивати изоловано него увјек у познатом контексту. Приликом обраде граматичког градива користити методе које ће ученике навести да из понуђених примјера сами изведу граматичко правило. Такође је неопходно увјежавати граматичке структуре.</p> <p>Вјежбе треба да буду разноврсне, да се крећу од оних једноставнијих, у којима ће ученици само репродуковати језик, до оних комплекснијих, у којима ће сами произвести говор или текст. Препоручљиво је да се у вјежбама комбинује више језичких вјештина, било рецептивних, било продуктивних.</p> <p>У настави користити картице (у боји), слике, цртеже, постере, креде или маркере у боји, паное на чијој изради могу учествовати и ученици. У наставу уводити и</p>
--	--	--	--	---

	<p>средства која помажу у лијечењу (народна медицина),</p> <ul style="list-style-type: none"> - упуту љубазну молбу, те одреагује на исту. 	<p>подацима,</p> <ul style="list-style-type: none"> - допуњује текст ријечима према визуелном или аудио материјалу или без материјала, - допуњује дијелове текста који недостају, - пише натукнице и биљешке на основу прочитаног текста, - пише краће саставе уз предложени модел структура (нпр. натукнице и питања), 		<p>техничка средства (дигиталне медије), што стимулативно може дјеловати на рад ученика. За увјежбавање неких језичких структура треба користити и игре.</p> <p>Што је више могуће примјењивати мјешовити (комбиновани) модел наставе или blended learning, гдје се комбинују класични видови образовања, тј. традиционалне методе које се користе у учионици са напредним образовним концептима, који подразумијевају примјену онлајн дигиталних медија.</p> <p>У току наставе потребно је примјењивати разне облике рада као што су: рад у пару, групни рад, индивидуални рад, пленум и фронтални рад према потреби.</p>
--	---	---	--	--

		<ul style="list-style-type: none"> - пише саставе након обрађених садржаја, - пише честитке, разгледнице, имејл, поруке и сл., - креативно писање (нпр. писање новог краја приче, дијела приче који недостаје и сл.). 		
Интеграција				
Интеграција са општеобразовним и стручним предметима који се изучавају у првом разреду				
Извори				
<ul style="list-style-type: none"> - Уџбеник одобрен од стране Министарства просвете и културе Републике Српске, - Друга стручна и теоријска литература - Звучни и визуелни записи, интернет... 				

Слика 1. Модул за њемачки језик, 1. разред средње стручне школе, струка Економија, право и трговина, РПЗ Републике Српске

Модул у страном језику потребно је структурирати тако да ученик може да изучи и савлада само његове поједине дијелове. Модул није потпун ако га не прати припадајући модуларни пакет, односно упутства и наставна средства, препоручене методе за реализацију модула, врло често укључујући и механизме вредновања стеченог знања. У модулима које наставници употребљавају у средњим стручним школама, а које су конципирали тимови наставника, тачно је наведено који је систем провјера стеченог знања, која средства и методе се препоручују у обради новог градива, што је у великој мјери допринијело и стандардизацији самог приступа настави.

Примјера ради, модул за страни језик садржи приједлоге активних наставних метода за сваку од четири наставне јединице у модулу. Садржај модула обухвата и препоручене механизме провјере нивоа знања с којим ученик улази у модул. Ова провјера не мора за крајњи резултат да има бројчану оцјену, али је битно да се након овакве провјере ученику предочи којим садржајима мора да влада да би усвојио модул, или барем његов већински дио. Наравно, да би

модуларни приступ настави оправдао своју употребу, потребно је константно испуњавати захтјеве које модуларна настава поставља пред учеснике у настави, и то, прије свега, пред предавача – наставника.

ИСКУСТВА НАСТАВНИКА У ПРИМЈЕНИ МОДУЛАРНЕ НАСТАВЕ СТРАНИХ ЈЕЗИКА

Увођење модуларног приступа настави обогатило је могућности које су стајале пред наставницима средњих стручних школа. Истовремено, изазов је био велики: требало се паралелно обучавати у новом приступу настави и тај исти приступ примјењивати на часовима. Републички педагошки завод Републике Српске је, након што је Радна група за израду модула за стране језике на нивоу БиХ креирала модуле, организовао семинаре за наставнике страних језика, на којима су наставници оспособљавани за рад са модулима, употребу нових, савремених наставних метода, за нови приступ планирању наставе и оцјењивање резултата учења. Анкетом проведеном током школске 2018/2019. године међу четрнаест наставника страних језика у Машинској, Електротехничкој, Пољопривредно-прехранбеној и Угоститељско-економској школи у Приједору урађена је својеврсна студија пресека. Наиме, кроз питања отвореног типа, од наставника страних језика тражено је да изразе свој став о највећим предностима и недостацима модуларне наставе страних језика. Након што су резултати овог квалитативног истраживања сумирани и детаљно анализирани, исти су осликали недвосмислен став испитаника да су се у пракси наставници страног језика, скоро свакодневно сретали са разним недоумицама и проблемима, од којих су два момента била у почетку најизраженија:

- недовољно профилисани модули за стране језике
- недостатак адекватних уџбеника и материјала, који би пратили наставни план и програм и модуларни приступ, што је изискивало додатно ангажовање предавача који су, под притиском потребе, сами приступили креирању радних материјала у настави.

Први недостатак, чињеница да Радна група за израду модула за стране језике није водила рачуна о посебности учења страног језика, у пракси је компензован тако што су модули моделирани у току самог учења и то на нивоу школских актива наставника страних језика. Код

израде првих модула дешавало се да за модуларни фокус није изабрана нека универзална, општа тема или комуникативна функција својствена језику уопште, него су за модуларни фокус биране уже стручне теме, попут модула назива „Формирање цијена“ у страним језицима у струци Економија, право и трговина, што је заиста отежавало рад актива наставника страних језика Угоститељско-економске школе Приједор, којем и сам аутор рада припада. Данас су реформисани модули за стране језике одраз општих тема из сфера културе, информисања, али обогаћени детаљима својственим струци за коју је модел креиран.

Анкетирани наставници страних језика потврђују да други, већи проблем који је стајао пред њима, постоји, нажалост, и данас, а то је недостатак адекватног уџбеника, који би у највећој мјери задовољио потребе и предавача и ученика, а истовремено обезбиједио да се у потпуности испуне задани циљеви учења и ученици оспособе за практичну употребу усвојеног знања. Наиме, у вријеме када је започела имплементација модуларне наставе у школи, у употреби су били уџбеници њемачког језика издани Завода за уџбенике и наставна средства Београд. Ово су били квалитетни уџбеници, dostatни за класичан приступ настави, али, у модуларној настави показали су се превазиђеним и незанимљивим. Чињеница је да су ти уџбеници били у употреби више од деценије била је довољна да сви учесници у наставном процесу разумију потребу за њиховом замјеном. Наравно, одређени дио предавача пружао је отпор свакој врсти промјене, дијелом из страха пред непознатим, а дијелом и због властитог конформизма и недостатка жеље за учењем, усавршавањем и иновацијама у наставном процесу. Закашњела бјеше и реакција Републичког педагошког завода, као релевантне институције чији задатак је био да наставнике води, савјетује и буде нека врста ментора у реформи наставног приступа; а да не говоримо о чињеници да је у Републичком педагошком заводу у жеку реформе била заступљена само позиција савјетника за енглески језик!

Улога наставника у наставном процесу сада је потпуно другачија од оне коју је он имао при класичном приступу настави. Поред активне улоге самих полазника, од предавача, који треба да има неприкосновену улогу на часу, особе која треба да „сервира“ ученицима провјерене и обрађене информације, предавач се постепено, али сигурно претварао у модератора, ментора, организатора или координатора активности на наставном часу. Ова улога уопште није једноставна како се на први

поглед чинило. Наставник, да би одговорио изазовима модуларне наставе, морао је у потпуности, из коријена да промијени планирање и програмирање наставе. У наставном плану и програму модуларне наставе исказани су исходи учења, дакле, оно што ученик треба да зна, може или умије, а никако оно што наставник треба да предаје. Модуларни наставни план и програм даје информацију ученицима, родитељима и наравно, наставницима о томе која знања, вјештине и способности ученици треба да развију у току одређеног временског периода.

У овом периоду, изашла је на видјело сва креативност наставног кадра средњих стручних школа Приједора: текстове који су одговарали модуларном програму налазили су у разним уџбеницима из региона, на интернету, прилагођавали их и правили неку врсту збирке текстова за наставу страног – њемачког језика. Потребна вјежбања за наставу њемачког језика креирана су унутар стручног актива школе, или преузимана из мноштва уџбеника и радних материјала који су били на располагању. Иста пракса постоји и данас, двије и по деценије од почетака модуларне наставе у нашим школама. Тиме је практично и потврђена теза да у модуларној настави и није нужно имати уџбеник за сваки профил у буквалном смислу те ријечи, будући да је грађа модула динамична – дакле, мијења се садржај модула по потреби, али и флексибилна – модули су обликовани тако да омогуће учење и овладавање градивом према индивидуалним потребама сваког ученика (Sorokovkyh, Pribylova, Staritsyna, 2021)

Нешто касније, Министарство просвјете и културе Републике Српске одобрило је употребу уџбеника за њемачки као страни језик издавачких кућа из Њемачке (нпр. уџбеници Deutsch.com, Tangram или Schritte издавача Hueber Verlag), но ни они нису били најбоље рјешење у пракси. Наиме, неки од њих конципирани су за наставу њемачког као другог језика и рад са мањим групама ученика, док је, опет, један од препоручених уџбеника намијењен језички хетерогеним групама на курсевима за странце. Показало се да су презахтијевни за ниво знања које предвиђају модули за дотичне разреде, те је долазило до ненамјерне демотивације ученика кроз захтјеван материјал за учење и вјежбање. Ови уџбеници диктирају и начин предавања у смислу форсираног кориштења техничких средстава у настави, што у датом моменту наставници објективно нису могли испоштовати, а свака импровизација умањивала је садржајну вриједност наставног

градива и није имала ефекат ни приближан оном какав је предвиђен у радној свесци за наставника која прати сваки овај инострани уџбеник. Ниједан доступан уџбеник није конципиран за употребу у модуларној настави, тако да се уз њих и даље користе додатни материјали доступни из других уџбеника или на интернету. У недостатку бољих уџбеника, наставници ће и даље прибјегавати „моделирању“ да би се обогатио наставни процес и учинио интересантнијим, што је, опет, у модуларној настави дозвољено и уобичајено, што и сами наставници – учесници анкете потврђују.

ЗАКЉУЧАК

Модуларна настава је релативно нов приступ у настави. У средње школе Републике Српске званично је ушла увођењем PhareVET програма 1998. године. У самим почецима примјене модуларног приступа настави, Министарство просвјете и културе РС и Републички педагошки завод кратко су оклијевали (или били неспремни) у смислу стручног менторства и консултантске улоге наставном кадру, али наставници су са ентузијазмом започели примјену нових, активних метода учења и техника оцјењивања. Наставници дијеле заједнички став да је настава страног језика неминовно обogaћена увођењем модуларног приступа у наставни процес, јер је дошло до потпуне индивидуализације у приступу – наставник сада, у зависности од циљева које модул претпоставља, али и од способности ученика, креира свој час.

Посебно задовољство међу наставницима страних језика изазвало је коришћење нових метода у настави, који истичу креативност не само наставника, који сада координира ученичке активности на часу, већ и ученика самих, који су сада равноправни чиниоци у настави. Нове наставне методе нуде шире хоризонте свим учесницима у настави: сада наставници укључују ученике и у сам процес савладавања новог градива, јер су ученици, на чије искуство наставник новим методама алудира, сада мотивисани да науче више (или чак све) о нечему о чему су слушали или о нечему што познају. Модуларна настава инсистира да у садржај модула, равноправно са градивом, уђу и очекивани исходи учења, као и методи евалуације постигнутих резултата. Само у овом саставу, модул је потпун. Модуларна настава инсистира на примјењивости стеченог знања у пракси, те је, стога, ослобођена

сувишних теоретисања – а то је, опет, у складу са потребама које диктира модерно тржиште рада. У оцјењивању, модуларна настава направила је помак у односу на класични приступ настави, будући да је правило да у сваком модулу ученик буде оцијењен из најмање двије методе оцјењивања, а препоручени минимум наведен је у модуларном пакету.

Ученици су са задовољством прихватили промјене у начину и методама учења и оцјењивања и заједнички став наставника страних језика је да је вјероватно у томе највећа добробит увођења модуларног приступа настави у средњим стручним школама – ученици су сада много мотивисанији, активно учествују у креирању радне атмосфере, а и знања која стичу значајно су практичнија и кориснија него раније. У овом тренутку и даље је присутна ноторна чињеница да ни сада нема уџбеника њемачког језика (али ни осталих страних језика који се изучавају у средњим школама Српске) који би у потпуности одговарали потребама предавача и ученика. Наставници и даље импровизују, користећи више извора и кроз међусобну сарадњу креирају неку врсту „базе података“ коју користе као наставни материјал. И поред овог, став наставника је да је модуларна настава испунила своју мисију изнад очекивања – реформа је захватила све сегменте у настави средњих школа, обогатила наставу и учинила је интересантнијом, али, њен најважнији ефект огледа се у чињеници да смо добили стручне, младе људе који активно владају својим знањима, вјештинама и способностима након свршене средње стручне школе.

ЛИТЕРАТУРА

- Agencija za predškolsko, osnovno i srednje obrazovanje (2021). *Modularni nastavni planovi i programi u srednjem stručnom obrazovanju u Bosni i Hercegovini u periodu 2010–2021. godine.*
- Bulanova-Toporkova M.V. (2006). *Teaching technology: Tutorial*, Chicago: MarT Publishing.
- Живковић, Р. (2006). Модуларна, дистанцна и микро настава, *Образовна технологија* 2–3/2006.
- Kalbouss, G. (1975). The Modular Concept in Language Teaching, *The Slavic and East European Journal*, Vol. 19, Ohio.
- Reantaso, Lemuel M. Gerry, S. Digo. (2022). Teachers' Roles, Needs, and Best Practices in Modular Distance Learning Modality, *ASEAN Journal of Open and Distance Learning (AJODL)* Vol. 14, No. 1, 24–37.

- Mariani, L. (2007). *Teaching the modular way? A few notes on modularity in language teaching*, <http://www.learningpaths.org/papers/modules.htm>
- Phare VET program Sarajevo, (2000). *Smjernice – Praktični pristup razvoju metodologije nastavnog plana i programa u Bosni i Hercegovini*.
- Phare VET program Sarajevo (2000). *Priručnik za nastavnike – pomoć u obučavanju*.
- Phare VET program Sarajevo (2001). *Bijeli papir – Strategija i politika za reformu stručnog obrazovanja i obuke u Bosni i Hercegovini*.
- Sorokovych, G., Pribylova, N., Staritsyna, S. (2021). Foreign language textbook for teaching atypical students: designing didactic materials. *ARPHA Proceedings 4*: 878–893.
- Tretyakov, P. I. (1997). *School Administration on the Results: the Practice of Teaching Management*, Moscow: New School.
- Vijeće ministara BiH. (2008). *Strateški pravci razvoja obrazovanja u Bosni i Hercegovini sa planom implementiranja 2008–2015*.
- Živković, R. (2006). Modularna, distancna i mikronastava. *Obrazovna tehnologija* 2– 3/2006, 34–4.

MODULAR TEACHING OF FOREIGN LANGUAGES - REVIEW OF EXPERIENCES IN THE REPUBLIC OF SRPSKA

Summary: *The aim of this article is to report on the opinions of foreign language teachers related to the modular teaching in secondary vocational schools of the Republic of Srpska, after more than two decades since its official implementation through the EUVET program of the European Union. During the 2018/19 school year, a cross-sectional study was conducted in which fourteen foreign language teachers from Prijedor secondary vocational schools answered open-ended questions about the advantages and disadvantages of modular teaching. The results of this qualitative research confirmed the unique assessment of the teachers: at the beginning of the program, teachers were faced with two important obstacles. Namely, the first modules for teaching foreign languages were created for several professions, without correlation with the specific needs of each of them. Another mentioned obstacle is the fact that there was not a single foreign language textbook that would at least partially satisfy the requirements of modular teaching. The article, among other facts, presents the most important experiences of teachers, including the author himself, acquired after the introduction of the modular approach in teaching foreign languages.*

Keywords: *modular teaching, module, foreign languages, reformed teaching, learning goals*